

LIGA ANTIREVIZIONISTĂ ROMÂNĂ ȘI IREDENTISMUL MAGHIAR

Alexandru A. MAREȘ *

Abstract: The Romanian Antirevisionist League and the Hungarian Irredentism

During the inter-war period the revanchist countries politics threatened the territorial integrity of Romania. The political and scientific life officials largely supported the initiative to set up an organization able to fight the revisionist propaganda, such as that one promoted by Hungary.

In the end of 1933, various organizations and associations of public life founded the Romanian Antirevisionist League, led by Stelian Popescu, director of "The Universe" newspaper. He took action both in our country and abroad organising meetings and conferences, printing many propagandistic works and improving the relation with the countries willing peace. Large categories of people took part in all these undertakings more or less, including the pupils and the students aware of their patriotic mission.

Keywords: *the Romanian Antirevisionist League, revisionism, Hungarian propaganda, Press, The Universe.*

După un deceniu și jumătate de la înfăptuirea statului național unitar român și a sistemului de alianțe europene în care era integrat, datorită atitudinii revanșarde a unor țări, integritatea teritorială a României, ca și a altor state central și est europene era pusă sub semnul întrebării. Politica revizionistă a unora dintre riverani, precum Ungaria, dar și U.R.S.S. și Bulgaria, era tot mai activă în anii marii crize economice. Venirea la conducerea Germaniei a lui Adolf Hitler a avut rolul de a intensifica manifestările ostile la adresa statu-quo-ului, în speranța modificării raportului de forțe pe plan continental.

---

* Profesor la Școala nr. 98 „Avram Iancu”, București.

Din diverse motive, pe plan intern capacitatea forțelor ostile era subestimată, pericolul nefiind îndeajuns conștientizat în rândul maselor. Cel mai direct mijloc de penetrare a informației îl constituia presa, iar radiofonia se afla încă la începuturile sale. *Universul*, ziar de mare tiraj cu impact asupra formării unei atitudini civice, atrăgea atenția asupra pericolelor ce pândeau România și încerca să sprijine coagularea unui grup de inițiativă antirevizionistă compus din personalități ale vieții științifice, politice și economice.

Dând glas sentimentelor multor români din vestul țării, Aurel Gociman, avocat și ziarist, membru al Comitetului Uniunii Foștilor Internați și Întemnițați Politici din Ardeal, scria din Cluj la 25 octombrie 1932: „Strigătul de chemare al *Universului* pentru înfruntarea meschinelor tendințe revizioniste a trezit [...] cel mai sincer și entuziast răsunset. Noi, care sub regimul stăpânirii străine de ieri¹ am fost pionierii ideii de unitate națională, pentru care am suferit persecuții, exil, închisoare și osândă la spânzurătoare [...] astăzi în libera țară românească vom fi cu toții la postul datoriei pentru apărarea pământului țării noastre, botezat cu belșug de lacrimi și sânge românesc.”² La rândul ei avocat dr. Elena Bratu, președinta Societății Reuniunea Femeilor Creștine scria în aceeași zi lui Stelian Popescu, director al ziarului *Universul*, asigurându-l că îi susține inițiativa patriotică „pentru organizarea unui ciclu de conferințe și întruniri în toate orașele din țară, cu scop de a deștepta atenția românilor asupra pericolului ce îl prezintă propaganda pornită de unguri și încurajată de amicii lor [...] pe baza revizuirii tratatului de la Trianon.”³

De asemenea tineretul studios clujean își exprima prin Octavian Stanca, președinte al Centrului studențesc „Petru Maior”, „adeziunea și solidarizarea pentru apărarea patrimoniului nostru național”⁴, iar veteranii din Uniunea Luptătorilor Memorandiști, reprezentați de Alexe Fedorca în calitate de președinte ad interim, salutau „inițiativa de renaștere națională și deschiderea campaniei patriotice în contra opresorilor noștri de altădată.”⁵

Orașul Cluj a reprezentat, fără doar și poate, un centru principal al manifestărilor patriotice în toamna anului 1932. La 17 noiembrie în Sala Sindicatelor Ziariștilor din Cluj s-au întrunit mai multe asociații, societăți și

---

¹ Referire la regimul dominației Imperiului Austro-Ungar în Transilvania.

² Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond *Liga Antirevizionistă Română*, dosar nr. 3, f. 184. În continuare se va cita D.A.N.I.C. fond *L.A.R.*

³ D.A.N.I.C. fond *L.A.R.*, dosar nr. 3, f. 185.

⁴ *Ibidem*, f. 183.

⁵ *Ibidem*, f. 182.

organizații civice și nu numai, propunându-se organizarea unui miting național în localitate în ziua de 1 Decembrie 1932. La acțiunea de protest împotriva tendinței „iredentei maghiare de a ne ciunti hotarele” se miza și pe sprijinul Vechiului Regat, astfel încât „să fie și o manifestare a solidarității întregului neam românesc.”⁶

Au subscris cu entuziasm *Biserica Ortodoxă Română, Biserica Greco-Catolică Română, Liga Apărării Naționale, Uniunea Ofițerilor de Rezervă, Uniunea Foștilor Voluntari, Cultul Patriei, Asociația Foștilor Gardiști și Legionari pentru Întregirea Neamului, Societatea Națională a Femeilor Ortodoxe Române, Caritatea, Societatea Cumuna Surorilor de Cruce, Societatea Pensionarilor, Societatea Sf. Maria, Liga Culturală, Societatea Mutilaților de Război – secția Cluj*, etc.

Inițiativele românești de îmbunătățire a relațiilor diplomatice nu au găsit ecou în rândul oficialităților maghiare. Astfel, în vara anului 1933 un grup de gazetari unguri a efectuat o excursie în România, fiind bine primiți de către oficialități și colegii de breaslă români. V. V. Tilea, subsecretar de stat la Președenția Consiliului de Miniștri s-a întreținut amical cu oaspeții în limba lor maternă și a exprimat dorința țării noastre de apropiere față de Ungaria, arătând că singura piedică era politica revizionistă a statului vecin.

Conform ziarului *Yempo* nr. 283 din 15 aprilie 1934, la întoarcerea în Ungaria ziaristii au fost acuzați în publicațiile progubernamentale de „lașitate și trădare de patrie pentru că n-au protestat contra declarațiilor lui Tilea.”⁷

Pe măsura azeziunii altor și altor organizații susținute de personalitățile vremii s-a cristalizat ideea înființării unui singur for reprezentativ, menit „să sprijine statul român în orice acțiune a lui diplomatică sau militară închinată apărării ideii de patrie și tratatelor ce garantează pacea și integritatea teritorială a României unite.”⁸

Înființată în decembrie 1933, Liga Antirevizionistă Română a obținut personalitate juridică prin sentința nr. 8 din 17 ianuarie 1934 a Tribunalului Ilfov, Secția I⁹ și avea ca deviză: „Pacea pe temelia tratatelor, pe respectul obligațiilor internaționale și pe întărirea forțelor morale și materiale între națiuni.”¹⁰ Conform Statutelor constitutive L.A.R. urma să înființeze comitete de acțiune pentru organizarea unor demonstrații, atât în țară cât și

---

⁶ *Ibidem*, f. 178.

⁷ D.A.N.I.C., fond L.A.R., dosar nr. 53, f. 11.

⁸ *Idem*, dosar nr. 15, f. 4.

⁹ *Ibidem*, f. 1.

¹⁰ *Ibidem*, f. 4.

în mari orașe din Europa și S.U.A.. Erau vizate îndeosebi regiunile locuite de români cu scopul de a crea, în lumea politică și intelectuală, curente de opinie favorabile cauzei proprii și națiunilor aliate.

Suflet al Ligii Antirevizioniste Române al cărui președinte a fost, Stelian Popescu s-a născut în comuna Balta Doamnei, județul Prahova în anul 1874 într-o familie de răzeși. A debutat în presă în 1903 și în timpul Primului Război Mondial a fost mobilizat în Regimentul nr. 4 Infanterie cu gradul de locotenent. Sincer naționalist, a urcat „pe cele mai înalte trepte ale societății românești grație marilor sale calități intelectuale și sufletești și a marii sale energii.”¹¹ Ca director al ziarului *Universul* nu a dus lipsă de rivali sau de răuvoitori, dar, în același timp s-a bucurat de stima și considerația celor mulți, care îi apreciau calitățile. Fost magistrat și avocat, Stelian Popescu s-a remarcat prin contribuțiile aduse la studierea problemei agrare, a problemei criminalității în România și a rolului procurorilor în expertizele medico-legale. Pentru meritele sale a fost decorat cu *Steaua României* în grad de mare ofițer, *Legiunea de Onoare, Coroana Italiei* în grad de mare ofițer și *Polonia restituta* în grad de comandor. S-a stins din viață departe de țară, în Spania în anul 1954.

Din comitetul de conducere al Ligii făceau parte nume sonore ale vieții politice, științifice, publicistice și religioase: Stelian Popescu președinte, Gh. Lungulescu secretar general, C. Bacalbașa, Constantin I. C. Brătianu, Octavian Goga, A. Lapedatu, dr. N. Lupu, I. Pelivan, A. D. Mincu, I. Nistor, M. Popovici, Gh. Trancu – Iași, Gh. Banu, I. Săvescu, episcop Ciorogariu, Gh. Banu, membri.¹²

Printre mijloacele avute în vedere pentru combaterea „propagandei menită să lovească în unitatea teritorială și în prestigiul țării” se aflau: constituirea de nuclee și comitete de acțiune în sate, comune și orașe, colaborarea cu asociații patriotice, culturale și profesionale din țară și străinătate ce promovau ideea de stat național, organizarea de manifestații publice, tipărirea și difuzarea de instrucțiuni, lucrări de îndrumare și edificare a opiniei publice, precum și acordarea unor insigne și distincții celor ce au adus servicii reale țării prin activitatea lor antirevizionistă.¹³

Un alt obiectiv era întărirea zonelor de frontieră sprijinind organele de stat în acțiunea de apărare și colonizare a acestor regiuni cu „elemente capabile [...] cu preferință dintre foștii luptători sau voluntari ai marelui

---

¹¹ D.A.N.I.C., fond L.A.R., dosar nr. 31, f. 13.

¹² Idem, dosar nr. 15, f. 11.

¹³ *Ibidem*, f. 4.

război, sau cu români de peste hotare...”¹⁴ Totodată, Liga, prin comitetul central stabilea relații de colaborare cu asociații similare și cu guvernele țărilor amice și aliate.

În ședința de organizare a Comitetului Regional pentru Ardeal și Banat al L.A.R. din data de 8 ianuarie 1934 se arăta că „dacă acțiunea noastră va fi conștientă și perseverentă, vom determina multă lume din străinătate, care azi susține pe revizionști, să-și schimbe părerile. Mulți dintre cei ce azi susțin pe ungurii revizionști nu fac acest lucru decât pentru motivul că nu cunosc adevărata situație de la noi și au fost induși în eroare de propaganda interesată.”¹⁵ Pentru eficientizarea activității O. Ghibu a propus în adunarea L.A.R. din 24 aprilie 1934 înființarea în cadrul Ligii a secțiilor: școlilor secundare, studentească, feminină, pentru propagandă internă, respectiv externă și sportivă.¹⁶

Propaganda revizionistă a țărilor revanșarde și cu precădere a Ungariei era axată pe două direcții: câștigarea simpatiei unor cercuri politice influente din țări ale Antantei și prezentarea deformată a realităților din țară. Soarta maghiarilor din afara granițelor statului ungar interbelic era unul din subiectele preferate ale campaniei de presă revizioniste. Ziarul *Magyarsag* din Budapesta a publicat în 1933 apelul contelui Ștefan Bethlen, lansat la Debrețin, pentru „ajutorarea populației maghiare a părților anexate de statele succesoare”. Țările vizate erau România, Cehoslovacia și Iugoslavia, unde, după părerea sa etnicii maghiari se aflau într-o situație materială precară și exista pericolul „ca atunci când va veni timpul revizuirii granițelor, Ungaria să nu mai găsească populație maghiară în multe părți.”¹⁷ Jucând cartea victimizării, Bethlen dorea să atragă atenția altor state asupra problemei ridicate, îndemnându-le la o așa numită „operă de asistență socială internațională.”

Conform Buletinului Informativ nr. 3 al Comitetului regional Transilvania al L.A.R. din 16 iunie 1934, ziarul *Nemzeti Ujsag* afirma că un grup de deputați engezi în frunte cu Sir Robert Gower a adresat o scrisoare ziarului *Times* în care se afirma: „Pretindem urgent ca Societatea Națiunilor să uzeze de puterea sa convocând statele interesate pentru revizuirea tratatelor de pace.”¹⁸ Mai mult chiar, în mod tendențios se aprecia că

---

¹⁴ *Ibidem*, f. 5

¹⁵ D.A.N.I.C., fond L.A.R., dosar nr. 3, f. 163.

¹⁶ *Ibidem*, f. 110.

¹⁷ *Ibidem*, f. 18.

¹⁸ *Ibidem*, f. 15.

„dispozițiile acestea ale tratatului luate față de poporul maghiar sunt nedrepte, crude și tiranice...”¹⁹

De asemenea, Lyceum – Club din Londra a dat o serată în cinstea ministrului Ungariei din Anglia, contele Szecheny Laszlo, ocazie cu care a fost prezentat filmul *Hungaria*. Sir Edward Boyle a rostit o cuvântare cu caracter filomaghiar afirmând că „Ungaria este o țară ciuntită nemilos și că trebuie să se pună capăt politicii de izolare...”²⁰ Serata londoneză s-a încheiat cu imnul maghiar. Același film a rulat și la Bruxelles cu prilejul unei conferințe conduse de cotesa C. Hedervari, care a făcut referire la opera de „românizare” din Ardeal ce continua de 15 ani.

Cercurile revizioniste erau interesate să prezinte deformat realitățile din Transilvania, pentru a induce sentimentul că drepturile minorităților sunt încălcate. Astfel, ziarul *Magyarsag* din 12 iunie 1934 publica informația potrivit căreia „în județul Odorhei jandarmii români umblă din casă în casă sfărâmând furcile unguroaicelor, dacă pe aceste furci se găsesc inscripții maghiare sau motive ungurești. Un proprietar maghiar ar fi fost somat să-și vopsească poarta pentru aceleași motive.”²¹

Potrivit unui raport al Secției de informații a Comitetului regional Transilvania al L.A.R. din 8 iunie 1934 în Franța continua cu mare energie propaganda revizionistă maghiară pentru a obține simpatia opiniei publice franceze. Revizionistii unguri încercau să-și apropie unii oameni politici francezi, invitându-i să viziteze Ungaria. Ca mijloc de contracarare se propunea ca Liga să trimită unor deputați francezi extrase din revista *Uj Idok* condusă de Herceg Ferenc, președintele Ligii Revizioniste Maghiare, publicație în care se aduceau ofense poporului francez. Era o măsură de a pune în gardă aliații francezi asupra faptului că „prietenia pe care o arată ungurii Franței nu e decât prefecătorie.”²²

Sume consistente erau destinate tipăririi și difuzării, mai ales în străinătate, a materialelor revizioniste. Presa maghiară colabora cu presa altor state amice, cum era de pildă presa italiană. Ziarul *Poppolo* din Roma critica autoritățile române pentru oprirea construcției unei biserici unitariene în Brașov, iar gazetele budapestane preluau în paginile lor acest gen de informații. În realitate agenția de presă maghiară, prin intermediul unor ziariști din Budapesta plasau în Italia articole, favorabile obiectivelor propagandistice urmărite. Această modalitate încerca și parțial reușea să

---

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, f. 16.

²¹ *Ibidem*, f. 15.

²² *Ibidem*, f. 35.

suplinească interdicția impusă radiofoniei maghiare prin convenții internaționale, de a efectua propagandă politică.

Articole tendențioase privind realitățile din România făceau parte dintr-o campanie de presă sistematică cu scopul de a contesta orice drept istoric al românilor asupra Ardealului cum că cel mai mare dușman al revizionismului este dreptatea istorică, în consecință, se încerca denaturarea ei. S-a ajuns până la afirmații hilare conform cărora forma de organizare statal medievală, stema și chiar familiile influente din viața politică românească ar fi de origine maghiară.

Deranjat de „proiectul de reromânizare a numelor”, inițiativă ce urma să fie pusă în discuția Parlamentului de la București, Emeric Szabo a publicat în nr. 104 al ziarului *Magyarsag* un articol potrivit căruia „toate denumirile de păduri, râuri, orașe, comune din Ardeal au origine maghiară, în cel mai rău caz cumană.” Mai mult, pe baza unor deducții filologice autorul a făcut afirmația că la origine „d-nii Titulescu, Maniu și Goga ar fi unguri, dr. Angelescu, ministrul instrucțiunii publice, șvab.”²³

Același ziar a abordat măsura în care erau respectate drepturile minorității maghiare și a avansat o modalitate convenabilă înlăturării treptate, dar sigure a exnaționalilor din cadrul comunității maghiare. Plecând de la propria constatare că în 9 orașe ardelenesti din 17900 de elevi maghiari, doar 4900 ar învăța în școli primare de limbă maghiară, profesorul universitar Bajda Josef a publicat în *Magyarsag* din 30 mai 1934 articolul „Învățământul limbilor vecinilor noștri.”²⁴ El pleda pentru acordarea mai multor drepturi minorităților din Ungaria, pentru ca în felul acesta și țara sa să poată pretinde, în mod reciproc, drepturi suplimentare pentru minoritatea maghiară din statele învecinate.

Bajda Josef susținea necesitatea ca învățătorul maghiar să cunoască limba română, sau limba sârbă, devenind un element foarte util scopului Ungariei. În felul acesta „vor putea fi înlăturați, încetul cu încetul, învățătorii naționalităților, fără ca aceste naționalități să aibă dreptul a se plânge. Învățătorul maghiar va preda accidental și limba minorităților.”²⁵

Iredentismul maghiar a căutat să compromită Liga Antirevizionistă Română încă din primul an al existenței sale. La 29 martie 1934 publicația *Pesti Hirlap* a publicat articolul „Propaganda antirevizionistă din România s-a înecat într-un mare eșec.”²⁶ *Universul* era catalogat drept „ziar

---

²³ *Ibidem*, f. 42.

²⁴ *Ibidem*, f. 41.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, f. 108.

naționalist extremist”, care intervenea direct sau indirect pentru oprirea a ceea ce presa din statul vecin numea „avântul propagandei maghiare”. La rândul său *Nemzety Ujsag* ataca violent ziarul *Universul* pe tema unui articol scris în legătură cu propaganda iredentistă din sânul bisericii romano-catolice maghiare din Transilvania.

Evident încurajate de peste graniță, cercurile iredentiste din rândul comunității maghiare din România se manifestau sub diverse forme, mai mult sau mai puțin vizibil. Ce se ascundea, de pildă, în spatele unui anunț din ziarul *Szekelyfold* din Tg. Secuiesc privitor la invitația lansată de profesorul de muzică P. Domokos unui număr de 500 de ceangăi din Moldova de a participa la un pelerinaj?

L.A.R. a sesizat că se făceau încercări sistematice de a se menține contactul între cercuri ungurești din Transilvania și comunități de ceangăi din Moldova și Bucovina. Unul din scopuri era încurajarea stabilirii unor ceangăi în localități precum Ludoșul de Mureș, în locul unor maghiari ardeleni stabiliți definitiv în *Ungaria*. Se afla în desfășurare „o adevărată operă de colonizare [...] pentru ca pe granița de est elementul maghiar să nu scadă numericeste.”²⁷ Acțiunea era susținută cu mijloace materiale din afara țării.

Libertatea de asociere, a conștiinței și alte libertăți garantate prin Constituția din 1923 au permis manifestarea neîngrădită a opiniilor cetățenilor români, inclusiv a celor aparținând grupurilor etnice minoritare. În apropierea Capitalei, în zona pădurii Pantelimon a avut loc în iunie 1935 o serbare câmpenească ungurească cu participarea a circa 2000 de persoane. Din relatarea martorului Florea Marinescu aflăm că s-au intonat cântece naționale, s-au fluturat placarde cu inscripții ungurești și drumul principal de acces a fost blocat. Persoanelor care intenționau să folosească acel drum li s-a cerut taxă de trecere. A fost necesară intervenția șefului de post din comuna Principele Nicolae însoțit de 4 soldați, cu atât mai mult cu cât „era posibil să fim bătuți de unguri care erau foarte înfuriați.”²⁸

Românii sunt cunoscuți ca un popor tolerant, atât timp cât drepturile lor nu sunt încălcate. În București funcționa localul *Bandi*, unde în afara patronului tot personalul era recrutat din rândul celor de etnie maghiară. Se cântau cântece ungurești, se dansa ceardaș, iar orchestrații „nu pot lega două cuvinte românești”. Acest lucru nu reprezenta în sine un impediment, dar îl făcea pe cetățeanul V. Dușescu să se întrebe retoric: „Ce s-ar întâmpla dacă la Budapesta ar îndrăzni un român să comande un cântec național

---

²⁷ *Ibidem*. f. 40.

²⁸ D.A.N.I.C., fond L.A.R., dosar nr. 63, f. 3.

românesc și orchestra, dacă l-ar ști, i-ar satisface plăcerea? Cred că ar fi linșați toți.”²⁹

Atitudinea revanșardă a Germaniei și Ungariei se manifesta tot mai intens. În cursul de instrucție politică predat la Politehnica din Berlin, colonelul von Armim, intim colaborator al cancelarului Hitler, aprecia că: „Franța este cel mai teribil dușman al nostru și Germania nu va putea face planuri de viitor decât în ziua când Franța va fi bătută și distrusă.”³⁰ Conciliatorismul a făcut ca, în ciuda evidențelor, foștii luptători germani ai Primului Război Mondial să fie primiți cordial în Franța în 1935, ocazie cu care au transmis un mesaj pe cât de liniștitor, pe atât de fals: „Iubiți camarazi francezi [...] spuneți-ne dacă vedeți în privirea noastră o cât de mică urmă de ură. Noi voim numai pacea, semănăm numai sămânța păcii și dorim ca ea să dea roade într-un timp cât mai scurt.”³¹

„Adormirea simțurilor” marelui rival începea să dea roade, căci Berenger, președintele Comisiei de politică externă a Senatului francez, se declara împotriva „pactomaniei”, care ar justifica înarmarea Germaniei, afirmând: „Este ușor de înțeles că guvernul Germaniei se teme să nu fie antrenat într-un război prin sistemul pactelor. De altfel, mai mulți oameni de stat francezi nu privesc cu multă simpatie pactomania actuală.”³² El nu credea în încheierea unui Locarno aerian atâta timp cât nu se va ajunge la o înțelegere asupra problemelor dunărene și a celei privitoare la Europa orientală. Apropierea Franței de statele învinse și revizioniste, ce putea fi percepută ca un „curent de simpatie”, a dus la acceptarea invitației Asociației foștilor luptători unguri adresată profesorului universitar Eugene Depreze, colonel în rezervă, președinte al Asociației foștilor luptători francezi, de a efectua o vizită la Budapesta în vara anului 1935.

Evoluțiile diplomatice îngrijorau țările mai mici aliatare și arătau cât de șubredă rămânea poziția României în fața ofensivei revizionismului care câștiga teren, tocmai prin faptul că politica lor externă se baza pe funcționarea „sistemului Versailles”. În urma Conferinței de la Stresa (11-14 aprilie 1935) Franța își asumase rolul generos de a media o apropiere între Ungaria și statele succesoare Imperiului Austro-Ungar, care să ducă la îmbunătățirea relațiilor economice și politice. Cercurile politice românești erau în principiu de acord cu aceasta, dar neîncrezătoare în „cântecele de

---

²⁹ *Ibidem*, f. 40.

³⁰ D.A.N.I.C., fond L.A.R., dosar nr. 23, f. 37.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

sirenă ale pacifismului”, deveniseră tot mai vigilente față de intențiile revizioniste.

Înainte de Olimpiada de la Berlin din 1936 ziarul iredentist *Pesti Hirlap* a pus în circulație milioane de exemplare de cărți poștale de propagandă cu Ungaria răstignită în granițele de atunci. Erau trasate și granițele vechiului regat și deviza „Dreptate Ungariei” în limbile engleză, franceză și maghiară. Pe verso era trecut presupusul podium cu statul vecin ocupând poziția a III-a, cu 10 campioni olimpici, după S.U.A. (34) și Germania (24), ceea ce raportat la numărul de locuitori ai fiecărei țări, însemna cel mai bun procent la nivel mondial.³³

Încercările românești de a atrage atenția cercurilor politice din apus asupra răului tratament al minorității române din Ungaria prin declarațiile făcute de Iuliu Maniu în Camera Deputaților vizau situația învățământului în limba maternă, asigurat de funcționarea a 11 școli, în care doar 19 cadre didactice predau limba română în anul 1930. Ele au stârnit reacția dezaprobatore a presei din statul vecin. Știind că cea mai bună cale de apărare este atacul, ziarul *Magyarsag* în nr. 86 răspundea publicând articolul „Pretențiile revizioniste ale României”³⁴, în încercarea de a para adoptarea unor eventuale reglementări ale Ligii Națiunilor împotriva Ungariei pe tema atitudinii față de minorități.

În presa română, articolul „Cum suntem reprezentați peste hotare...” se arăta că în timp ce ungurii au făcut din revizionism dogmă de stat și crez sacru, la noi L.A.R. nu a fost sprijinită nici chiar în metropolele Paris și Londra, locul unde „s-au concentrat formidabile forțe de propagandă adverse nouă.”³⁵ Pe plan științific trebuia pus accentul pe publicarea unei literaturi antirevizioniste în mai multe limbi de circulație. Aurel Gociman anunța la 26 februarie 1934 că se afla în măsura de a tipări cât mai urgent două broșuri în limba franceză. Onisifor Ghibu a arătat necesitatea unor răspunsuri argumentate la problemele ridicate de revizionism, iar Ioan Lupaș propunea reluarea contactelor cu ASTRA, ce dispunea de mijloace și cadre pentru această propagandă.

Pentru a exista o concepție unitară s-a hotărât ca orice publicație să fie examinată de o comisie compusă din I. Lupaș, S. Dragomir din partea Transilvaniei, I. Nistor, D. Marmeliuc din partea Bucovinei, D. Pelivan,

---

³³ D.A.N.I.C., fond L.A.R., dosar nr. 27, f. 430.

³⁴ Idem, dosar nr. 3, f. 40.

³⁵ Idem, dosar nr. 23, f. 1.

Șt. Ciobanu din partea Basarabiei, Al. Arbore din partea Dobrogei și S. Vâlsan din partea Academiei Române.³⁶

În ședința Ligii din 19 mai 1934 I. Lupaș anunța că de curând a susținut la Berlin o conferință despre „Originea și dezvoltarea confesiunilor minoritare din România”³⁷, acțiunea sa fiind sprijinită de ministrul țării noastre în Germania, Petrescu-Comnen. Au urmat alte două conferințe cu caracter antirevizionist la Karlsbad și Praga, ascultate de un numeros public și care au trezit interesul cercurilor politice și științifice cehoslovace. Beneș, Hodja și profesorul Krafta s-au preocupat de soarta românismului și de activitatea antirevizionistă promovată de România. L.A.R. aprecia aceste conferințe ca „primul pas” pe calea propagandei sale peste hotare.

Dr. S. Bornemisa a propus ca I. Lupaș să susțină și la Cluj o conferință despre cele văzute în străinătate, despre propaganda care se făcea acolo împotriva țării noastre și despre renașterea sentimentului național la popoarele din apusul Europei.

Anterior ciclului de conferințe europene I. Lupaș a avut o întrevedere la cel mai înalt nivel în stat. În timpul audienței istoricului I. Lupaș la M. S. Regele Carol al II-lea în luna martie 1934 monarhul „a arătat multă bunăvoință pentru activitatea Ligii Antirevizioniste Române și necesitatea acestei instituții”³⁸, propunându-se organizarea unei expoziții istorice. Aceasta urma să aibă loc odată cu manifestația antirevizionistă de la Cluj proiectată să se desfășoare la 4 august 1934, cu ocazia împlinirii a 15 ani de la intrarea armatei române în Budapesta.

Antetul Ligii era harta României mari cu inscripția „Așa va fi în veci!”³⁹, iar pentru desemnarea celei mai sugestive embleme Academia de Arhitectură urma să organizeze un concurs. În anul 1934 profesorul universitar Silviu Dragomir a solicitat ca Liga să intervină pe lângă factorii decizionali ca noua stație radiofonică de la Bod-Brașov ce urma să fie inaugurată în curând să capete denumirea propagandistică „Radio Transilvania – România.”⁴⁰ În același an la 26 martie s-a propus ca „pentru a se evita orice propagandă care e nelipsită din filmele maghiare, un timp limitat, să se interzică intrarea în țară a oricărui film de proveniență ungurească.”⁴¹ Totodată, afișe propagandistice precum „Vulturii

---

³⁶ D.A.N.I.C., fond L.A.R., dosar nr. 3, f. 130.

³⁷ *Ibidem*, f. 65.

³⁸ *Ibidem*, f. 142.

³⁹ *Ibidem*, f. 133.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 164.

⁴¹ *Ibidem*, f. 120.

Sarmizegetusei” trăgeau un semnal de alarmă avertizând populația că „revizionismul <este> o agitație ostilă statelor naționale, care nu poate trage după el decât [...] târârea omului în noroiul tranșeelor și al gârlilor de sânge.”⁴²

Radu Cernea, fost redactor al ziarului brăilean *Curierul* publica din anul 1930 în ziare belgiene ca *La Flandre liberale* și *La Gazette* articole ce prezentau problemele politico-naționale ce frământau țara noastră. În 1935 el ajunsese colaborator al publicației *Independance roumaine* din Bruxelles și a tipărit din fonduri proprii lucrarea *La Roumanie et le revizionisme*. Cărții sale i s-a făcut o critică elogioasă în ziarele bucureștene *Românul* și *Gazeta*. Autorul considera că și-a atins scopul de a convinge străinătatea „de unele adevăruri esențiale care stau la baza actualelor granițe.”⁴³ Radu Cernea a fost primul care a făcut propagandă cu ajutorul plăcilor de gramofon conținând arii din muzica românească. Acestea îi erau puse la dispoziție de Direcția Presei și a Propagandei ce i le trimitea în străinătate și care „au stârnit o vie admirație pentru folclorul românesc.”⁴⁴

Posedând „prețioase relații în lumea gazetărească și politică”, cu acces la diferite mari ziare din Germania și Belgia, Radu Cernea îi solicita la 11 octombrie 1935 lui Stelian Popescu „o delegație de corespondent la Berlin al ziarului *Universul* pentru ca în felul acesta să pot motiva interesul pentru chestiunile românești...”⁴⁵

Patriot înflăcărat și lider neobosit al Ligii, Stelian Popescu se adresa la 27 martie 1935 Marelui Stat Major, altor instituții publice și private, precum și unor specialiști pentru a le cere sprijinul logistic privind organizarea unei expoziții documentar artistice demnă de a susține „dreptatea cauzei noastre.” O secțiune a expoziției era dedicată „diferitelor hărți etnografice originale ungurești și comparativelor românești, cartografe, diagrame, grafice, etc., pentru a face să reiasă prin analogie și contrast drepturile istorice și superioritatea elementului românesc.”⁴⁶

Reprezentanților unor țări aliate ce vizitau România li se puneau la dispoziție lucrări cu caracter istoric ce slujeau scopurilor Ligii. Așa a fost cazul membrilor unei delegații a bisericii anglicane care, prin intermediul părintelui diacon Vintilescu, au primit un număr de 30 de exemplare ale lucrării lui Ioan Lupaș „L'empereur Joseph II et Horia”.⁴⁷

---

⁴² *Ibidem*, f. 212.

⁴³ *Ibidem*, f. 176.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 177.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 176.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 352.

⁴⁷ D.A.N.I.C., fond L.A.R., dosar nr. 23, f. 400.

Personalități ale vieții științifice și economice au înțeles să servească cauza națională atât prin implicarea directă în acțiunile Ligii, cât și prin donarea unor importante sume necesare finanțării propagandei patriotice. Astfel, la 25 mai 1935 L.A.R. mulțumea profesorului Andrei Rădulescu, membru al Academiei Române și președinte al Comisiei pentru examinarea și premiarea lucrărilor ce tratau „Principiul naționalităților în tratatele de pace de la 1919”, fiindcă donase Ligii consistenta sumă de 10000 de lei. Gestul său era apreciat de St. Popescu drept „cel mai prețios elogiu adus operei naționale pe care o îndeplinește Liga Antirevizionistă.”⁴⁸

La rândul său industriașul proprietar Niță Ionescu a donat L.A.R. în iunie același an suma de 5000 de lei. Scrisoarea de mulțumire anunța că „începând din vara aceasta vom începe publicarea unei serii de broșuri pentru edificarea opiniei publice din străinătate, broșuri pe care le vom tipări în limbile franceză, engleză și germană și le vom trimite presei străine și reprezentanților celor mai autorizați ai bisericilor, universităților și asociațiilor culturale și artistice. Pentru această propagandă este nevoie de fonduri extraordinar de mari și mijloacele noastre <sunt> extrem de reduse.”⁴⁹

Insuficiența fondurilor era una din cauzele pentru care Liga nu putea lucra la capacitatea maximă a posibilităților ei. Ștefan Manciulea, profesor la Liceul de băieți din Blaj a susținut o conferință la Congresul ASTREI de la Satu Mare (13-15 septembrie 1935), ocazie cu care s-a prezentat lucrarea „Granița de vest”. Bazată pe o bogată documentare istorică, lucrarea dovedea netemeinicia pretențiilor ungurești și caracterul vechi românesc al teritoriilor revendicate de statul vecin. Șt. Manciulea a demonstrat modul în care s-a produs deznaționalizarea acestor regiuni pornind de la documentele și studiile maghiare. Gh. Lungulescu, secretar general al L.A.R. i-a făcut propunerea de a publica cartea în limbile engleză și italiană pentru uzul străinătății, cu atât mai mult cu cât profesorul „posedă și un studiu complet asupra chestiunii în manuscris, studiu premiat de Academia Română cu premiul *Năsturel*, pe care profesorul Silviu Dragomir l-a apreciat elogios.”⁵⁰

Șt. Manciulea deținea și hărți vechi, una din anul 1821, pe care era dispus să le doneze L.A.R. în colecția expoziției, pentru editarea unui atlas cuprinzând toate schițele de hărți etnografice ale Transilvaniei din secolele al XIX-lea – al XX-lea. Acesta își exprima disponibilitatea de „a continua

---

⁴⁸ *Ibidem*, f. 402.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 405.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 55.

mai departe cu scormonirea altor arhive vechi de prin orașele ardelenne” pentru demonstrarea adevărului istoric, dar „din lipsă de mijloace materiale nu îl poate publica.”⁵¹

Situația lui materială puțin strălucită nu era singulară. Sculptorul George Cireșescu, ce deținea premiul I al Academiei Regale de Belearte din Roma era autor al mai multe opere deținute de diferite muzee din țară. Atât pentru cinstirea memoriei părintelui Vasile Lucaciu, cât și din considerente materiale, în ianuarie 1936 el a oferit L.A.R. „pentru modesta sumă de 1000 lei” lucrarea „Bustul marelui luptător naționalist transilvan”.⁵²

O preocupare permanentă a Ligii o constituia tânăra generație pentru a cărei educație în spirit patriotic se acorda o atenție specială. În august 1935 ministrul instrucțiunii publice Constantin Angelescu primea propunerea de a recomanda printr-o circulară explicativă ca „în toate școlile de toate gradele elevii să sprijine acțiunea antirevizionistă, menită să apere drepturile istorice ale poporului român în fața străinătății și să asigure integritatea statului nostru.”⁵³ În mod concret se cerea ca în fiecare oraș și comună, directorii școlilor primare și secundare, precum și întregul corp didactic, să-și împlinească înalta datorie patriotică de a lămuri la orele de istorie și de limba română scopurile Ligii Antirevizioniste Române, îndemnându-i pe elevi să se înscrie ca membri.

Demersul avea rolul de a impulsiona o activitate ce se desfășura deja cu rezultate mulțumitoare. Directorul Școlii din Ciucea, județul Cluj, scria președintelui L.A.R. St. Popescu la 27 aprilie 1934 astfel: „Am crezut că e o contribuție la educația națională a micilor vlăstare, expunând pe înțelesul lor apriga propagandă a dușmanilor noștri, precum și reacțiunea noastră [...] prin Liga Antirevizionistă.”⁵⁴ Mai mult de atât, chiar elevii se destăinuiau liderului Ligii, în cuvinte simple dar pline de entuziasm patriotic:

„Ni s-a povestit la lecțiile de istorie că dușmanii țării noastre cer revizuirea tratatelor, adică vreau să rupă din trupul frumoasei noastre României, Transilvania și să ne facă robii lor. Ne-au spus părinții noștri cum au trăit sub stăpânirea ungurească și ei zic cu groază: «Doamne ferește să mai ajungem pe mâna lor.»

Și noi aici în Ciucea ne-am adunat anul trecut în ziua de 10 Mai la școală, unde am avut o serbare, apoi am mers pe șosea cântând cântece patriotice și strigând «Trăiască România! Jos dușmanii țării!»

---

⁵¹ *Ibidem*, f. 58.

⁵² D.A.N.I.C., fond L.A.R., dosar nr. 4, f. 120.

⁵³ *Ibidem*, f. 214.

⁵⁴ *Idem*, dosar nr. 3, f. 169.

Micii moți antirevizioniști, școlari din Ciucea, Cluj.”⁵⁵

Pentru a pătrunde în toate comunitățile românești, Liga își propunea, ca pe lângă aniversarea marilor date istorice, să fie cinstitute numele unor personalități precum: Mihai Viteazul, Ioan Corvin de Hunedoara, Constantin Brâncoveanu, Simion Bărnuțiu, Andrei Mureșanu, precum și a martirilor Horea, Cloșca, Crișan, Ciordaș și Bolcaș. În sprijinul acestor acțiuni se tipăreau broșuri de propagandă cuprinzând cântece și biografii ale înaintașilor. Prin aceste comemorări făcute în cadrul comitetelor orașenești, sătești și „chiar în școlile unde vom pătrunde treptat și [...] tot mai puternic, vom ține vie amintirea marilor jertfe ale trecutului”⁵⁶ și răspunderea față de viitorul țării și a unității naționale.

Pentru sprijinul acordat activității depuse de Ligă, Stelian Popescu adresa la 18 noiembrie 1935 directorului Seminarului Central din București o scrisoare de mulțumire, apreciind faptul că elevii „au cerut și s-au înscris cu toții în cadrele tinerești ale Ligii Antirevizioniste Române”, expresie a „puternicelor simțăminte românești pe care le-au primit de la profesorii și directorul lor.”⁵⁷

Studentimea clujeană dorea să aibă la dispoziție materialul documentar necesar contracarării propagandei maghiare, desfășurată la toate congresele internaționale studențești. „La aceste congrese ungerii se prezintă cu o literatură revizionistă foarte bogată, iar noi nu dispunem de asemenea lucrări de propagandă”⁵⁸, constatau studenții români la 16 aprilie 1934. Pentru eficientizarea activității sale Liga Studențească Antirevizionistă își chema membrii la o puternică acțiune de propagandă românească și să adere „la marea acțiune de apărare a integrității noastre naționale.”⁵⁹ Uniți sub deviza „Credem într-un Dumnezeu, credem în unitatea României moderne”, liderii Ligii au lansat un manifest către toți studenții români aflați la universitățile din Europa și S.U.A., în care se arată: „Avem sfânta datorie să arătăm opiniei publice mondiale că tratatul de la Trianon este un act de dreptate istorică.”⁶⁰

Dintre titlurile literaturii de propagandă ale L.A.R. din anii 1934-1935 merită a fi citate: *Apostolatul și martiriul luptătorilor bihoreni, doctorii Ion*

---

⁵⁵ *Ibidem*, f. 170-171.

⁵⁶ D.A.N.I.C., fond L.A.R., dosar nr. 23, f. 208.

⁵⁷ *Idem*, dosar nr. 4, f. 156.

⁵⁸ *Idem*, dosar nr. 3, f. 98.

⁵⁹ *Idem*, dosar nr. 46, f. 3.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 4.

Ciordaș și Nicolae Bolcaș cu o prefață de Stelian Popescu,⁶¹ *Străjerii neamului românesc*, poem istoric de Virginia Săndulescu,⁶² *Imnul antirevizionist*, de Liviu Petrovici⁶³ și *Durerea pământului*, poem istoric în 9 tablouri de George Negru.⁶⁴

În pregătire se afla un album istoric pentru a cărui tipărire St. Popescu îl ruga pe dr. I. Lupaș să trimită cât mai urgent „atelierului nostru de zincografie primele 8 hărți” atât de necesare „propagandei în străinătate.”⁶⁵

Comitetul regional Cluj se preocupa de traducerea, tipărirea și expedierea unor cărți în limbile franceză și engleză și edita *Revue de Transylvanie*.⁶⁶ Dintre membrii marcanți ai acesteia organizații, poate cea mai reprezentativă sub aspectul probității științifice și a suportului politic de care se bucura, amintim pe: dr. Ioan Lupaș, președintele organizației și membru al Academiei Române, Iuliu Hațieganu, Onisifor Ghibu, George Bogdan-Duică, dr. Alexandru Dragomir, vicepreședinți, dr. Aurel Gociman, secretar general, Nicolae Bălan, mitropolit, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voevod, Octavian Goga, Ștefan Ciceo-Pop, Vasile Goldiș, Alexandru Lapedatu, Teodor Mihali, Aurel Vlad, membri.

În timp ce revizionismul maghiar era o politică de stat promovată prin orice mijloace, inclusiv artistice, antirevizionismul românesc lăsa încă impresia unei contrareacții spontane. Doar din devotament și generozitate sufletească nu se putea combate un pericol în continuă creștere, „dat fiind caracterul excepțional al evenimentelor internaționale care se desfășoară în jurul hotarelor noastre”⁶⁷, după cum bine remarca St. Popescu la 26 octombrie 1935. Era necesară așadar, o susținere constantă din partea factorilor de decizie.

Artistul bucureștean C. Niculescu era înștiințat că L.A.R. va da tot concursul moral, prin comitetele sale orășenești, pentru desfășurarea în țară a turneului artistic cu piesa istorică în cinci acte și trei tablouri „Horea, Cloșca și Crișan”. Răspunzând invitației, la 22 martie 1935 C. Niculescu accepta oferta „pentru pregătirea caracterelor generației tinere, precum și «în scop» de a zădărnici turneurile de propagandă ale artiștilor maghiari, care fiind susținuți cu fonduri de la Budapesta, pe noi, artiștii români, ne-au

---

⁶¹ D.A.N.I.C., fond L.A.R., dosar nr. 23, f. 407.

⁶² Idem, dosar nr. 5, f. 1.

⁶³ *Ibidem*, f. 51.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 35.

⁶⁵ Idem, dosar nr. 3, f. 19.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 22.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 190.

pus în minoritate față de ei, întrucât nu suntem încurajați și ajutați de autoritățile noastre.”⁶⁸

Generată de intensificarea atitudinii revanșarde a unor state vecine la adresa integrității teritoriale a României, Liga s-a considerat purtătoarea portdrapelului unității naționale și „propovăduitoarea spiritului de sacrificiu pentru țară.”⁶⁹ Strâns atașată principiilor democratice și alianței cu statele doritoare de pace din Europa, Liga Antirevizionistă Română și-a adus contribuția, într-o măsură apreciabilă, la conștientizarea opiniei publice din țară și din străinătate asupra pericolului revizionismului și la adoptarea unor măsuri de contracarare a acestuia.

---

⁶⁸ *Ibidem*, f. 351.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 103.